

eigen belevingswereld, aangepast aan deze tijd. En in de wereld waarin we nu leven zijn beeld, geluid en reclame heel belangrijk. We spelen wel voor een doelgroep, maar we maken er niet een voorstelling voor. Mensen die de kaders kennen waarbinnen wij werken, begrijpen wat we doen en komen ook. Veelal zijn dit jonge mensen. Jong publiek vinden we wel heel erg tof, we proberen ze ook wel te bereiken.

De spelers en medewerkers bij Made in da Shade hebben allemaal een heel diverse culturele achtergrond. Is daar bewust voor gekozen?

De oprichters van Made in da Shade hebben alledrie een diverse achtergrond. Wij vonden dat toneel te ver afstand van de multiculturele samenleving, van de actualiteit. Grootstedelijk Nederland is multicultureel, dat is voor ons een gegeven. We zoeken dus niet naar multiculturele onderwerpen, want die *zijn* er al. We hebben ze wel meer voelbaar gemaakt. Wij hebben ons nooit geprofileerd als ‘alloctonengroep’, hoewel je wel merkt dat je daarop wordt beoordeeld, onder andere door subsidiënten. Maar onze instelling dat we ons niet in de alloctonenhoek willen plaatsen, begint zijn vruchten af te werpen: we worden nu beoordeeld op kwaliteit en we worden gevraagd omdat we vernieuwend zijn.

Terugkijkend op Van der Ploeg: wat heeft het je gebracht?

Voor ons is het beleid van Van der Ploeg in eerste instantie nadelig geweest. Zijn bedoelingen waren goed, hij heeft de knuppel in het hoenderhok gegooid. Maar hij heeft het onzorgvuldig gedaan, wat leidde tot polarisering in het veld. We werden eigenlijk teruggedrukt in de ‘alloctonenhoek’. Gelukkig is dat na twee jaar bijgetrokken en worden we weer gewoon serieus genomen.

Ik ben geen Marokkaanse architect

Nadia Jellouli was vijf toen ze uit Marokko naar Nederland kwam. Ze groeide op in Eindhoven, studeerde bouwkunde en heeft inmiddels als architect haar eigen bureau. Daarnaast zit ze in diverse kunstcommissies.

Speelde kunst een belangrijke rol toen u opgroeide? Was u van kinds af aan bekend met de Marokkaanse kunst?

Van huis uit werd er nooit over kunst gepraat, maar cultuur was er wel. Mijn ouders waren bang waren dat wij niks meer met Marokko zouden hebben. Ik kreeg nooit antwoorden op mijn vragen, omdat ze zelf in hun opvoeding nooit hadden meegekregen om te praten met kinderen, en het enige wat ik kon doen was veel praten met andere mensen, veel boeken lezen over mijn eigen en de Arabische cultuur om dat een beetje te begrijpen. Af en toe liet ik ook zien dat ik naar hun muziek luisterde, dan stond ik keihard mee te zingen om maar te laten zien dat er ook iets van hun in mij zat dat mij raakt.

Het rare is dat ik me altijd tegen de Marokkaanse gemeenschap heb afgezet. Ik ben er onderdeel van en tegelijkertijd niet, ik had hele andere interesses. Natuurlijk is Marokko een deel van me. Ik heb een enorme behoefte om dingen in Marokko te doen, dat heb ik altijd al gehad. Mijn ouders hebben ooit die stap gezet en wij hebben daarvan geprofiteerd als kinderen. Ik wil iets kunnen betekenen voor daar waar ik vandaan kom, waar ik en mijn ouders onze roots hebben. Ik wil daar graag bouwen en kennis inzetten. Ik vind het ook buitengewoon inspirerend.

Waar bent u momenteel mee bezig?

Er is net een project afgerond in Rotterdam, dat heet Le Medi. Le Medi is een project dat ontstaan is door het initiatief van een Marokkaanse Rotterdammer. Hij wilde dat er behalve in kleding, muziek en eten ook meer diversiteit in het bouwen kwam. Architectuur is altijd het laatste bolwerk dat genomen moet worden, omdat daar heel veel geld in zit en omdat het om heel veel macht gaat. Le Medi gaat over het beste van twee werelden. Er werkt een aantal architecten mee en we zijn naar Marokko gegaan om daar de architectuur en de stedenbouw te bekijken. Wat nu geprobeerd wordt is om politiek draagvlak te vinden voor dit project omdat het heel gevoelig ligt. Het is de bedoeling dat het woningbouw wordt die geïnspireerd is op mediterrane woon- en leefstijlen, maar die uiteindelijk voor iedereen bestemd is. Ik probeer altijd zo helder mogelijk over te brengen dat die beïnvloeding iets is wat Nederland natuurlijk al eeuwen gedaan heeft. We gaan geen Marokkaanse wijken bouwen. Toen ik uitgenodigd werd voor Le Medi, heb ik heel duidelijk gemaakt dat als ze op zoek zijn naar een Marokkaanse architect, dat ze mij dan niet moeten nemen. Ik heb net zoveel kennis in huis als de andere architecten die gaan meedoen. Ik heb een bekendheid in die zin dat ik er op vakantie ga, maar als je mij vraagt wat echt de essenties zijn van de Marokkaanse architectuur, dan moet ik daar ook op studeren. Graag, want ik heb natuurlijk belangstelling, maar dat zou ik ook hebben als je mij zou vragen voor een Egyptisch project.

We gaan geen Marokkaanse wijken bouwen

Wat zijn belangrijke inspiratiebronnen voor u?

Ik laat me gelukkig altijd door heel veel dingen inspireren. Dat kan muziek zijn, dat kan literatuur zijn, maar je moet vooral blijven praten met mensen. Dat is ook het leuke van mijn vak, dat je iedere keer opnieuw geïnspireerd door iets kan raken, je studie moet doen, jezelf continu moet blijven ontwikkelen in kennis. Ruimte en omgeving zijn sowieso heel erg belangrijk en vormen een inspiratiebron.

Bent u in uw opleiding door docenten aangespoord om iets met uw twee culturen te doen?

Nee, ik heb dat niet meegemaakt, ik had ook helemaal niks met die architectuur. De discussies zijn eigenlijk pas veel later gekomen, na mijn afstuderen, dat mensen vroegen: 'Hoe heb je dat verwerkt in je werk?' Daar moest ik echt even over nadenken, want ik was er niet zo mee bezig. Het heeft een plek, net als alle andere dingen waar je geïnspireerd door kunt raken. Wat vaak vergeten wordt, is het individuele van een kunstenaar of architect.

Vindt u dat er voor minderheden meer herkenning moet zijn in het architecturaanbod?
Volgens mij moet je nooit de bedoeling hebben van: dit doe ik voor de Marokkanen, of dit doe ik voor de Turken. Wat heel vaak vergeten wordt, zijn de verschillende lagen binnen een gemeenschap. Voor welke groep ben je dan werkelijk bezig? Wat ik wel proef in de Marokkaanse gemeenschap en ook bij de Turken is dat ze best behoefte hebben aan theater en aan muziek waar ze zich in herkennen of die ze mooi vinden. Ik zit ook in kunstcommissies en daar lijkt het, en dat komt ook een beetje door dat actieplan, alsof wij ineens aan het verzinnen zijn dat die mensen cultuur bijgebracht moet worden. Maar die mensen leven daar volop in als je echt gaat kijken en luisteren. Waar ook altijd een hele discussie over ontstaat is de taal. Ik heb iemand gehad in onze eigen commissie die echt een probleem ervan maakte dat bijvoorbeeld theater in een bepaalde taal gebeurde. Stel dat je daarmee de doelgroep bereikt, zodat zij zich kunnen ontwikkelen, gun dat die mensen. Maar je moet ook kunnen accepteren dat mensen dat in hun taal doen. Dat betekent dan misschien dat het niet voor jou toegankelijk is, maar opera is er ook niet voor iedereen. Mijn moeder kijkt naar het Rad van Fortuin, in het Arabisch en het Nederlands. Voor haar was dat een manier om te leren, om je te ontwikkelen. Ik kijk regelmatig naar zenders van de satelliet en ik zie alle ontwikkelingen op kunstgebied, ik volg dat wel op de voet. Moderne kunst, hedendaagse kunst, traditionele kunst, theatervormen.

Vind u het belangrijk dat culturen in Nederland 'kruisbestuiven'?

Ik vind het geweldig om kruisbestuivingen te ontwikkelen en om actief daar mee bezig te zijn. Je moet er alleen voor oppassen dat je dat niet in één vast kader plaatst. Je moet open blijven staan, een breed kader hebben met verschillende lagen en nuances. Ik vind dat we daardoor een mooie samenleving krijgen, een interessante ook.

Ik vind het heel jammer dat het Marokkaanse vaak nog steeds een negatief stempel heeft. Er is zoveel onwetendheid en angst dat ik graag mee zou willen werken om daar verandering in te brengen. Je moet die angst ook niet bagatelliseren, je moet daarmee leren omgaan, en met mensen praten in dialogen. Kennis is een hele goede manier om met elkaar te leren samenleven. Je kunt migratie ook op een andere manier bekijken. Hoeveel moed is ervoor nodig om je land te verlaten, je wortels, je familie en je vrienden en ergens te beginnen waar je de taal niet spreekt, hoeveel angst brengt dat met zich mee. Als je je daar eens in verplaatst, en onze rol daarin als 'Nederland'. Daar wil ik graag iets in veranderen, om rondverspreid te krijgen dat je er ook op een andere manier naar kunt kijken.

***Hoeveel moed is
ervoor nodig om je
land te verlaten***

Heeft u het gevoel dat mensen verkeerd beoordeeld worden door kunstcommissies, doordat er westerse maatstaven gelden?

Dat heb ik zelf nooit zo ervaren, dat ik anders beoordeeld zou worden. Dat komt doordat ik me ook niet op die manier oriënteer, denk ik. Het heeft ook met communicatie te maken. Ik zie ook aanvragen die bij onze commissie binnenkomen, en die zitten zo slecht in elkaar omdat iemand de taal niet goed beheerst, niet weet wat er van hem verwacht wordt of hoe je dingen moet benoemen. Als je dan met iemand erover gaat praten, krijg je alweer een heel ander beeld. Je moet mensen op een gegeven moment wel kansen

gaan geven, maar tegelijkertijd moet je begrijpen dat dit soort processen tijd nodig hebben. Als wij een slecht geschreven aanvraag binnen krijgen, gaan we een gesprek aan. Bovendien bieden we financiële ondersteuning via een gemeentelijke instelling van accountants, die met iemand de begroting doorneemt. We proberen ook iets te doen aan kennisverschaffing en begeleiding.

Gebeurt dit al goed genoeg?

Ik vind nog van niet. Het is echt nog heel onprofessioneel. Maar dat is ook een ontwikkeling. De cultuurnota is ook zo iets. Die was er bijna op geschreven alsof er een heel aanbod klaar stond en er professionaliteit in huis was, maar die moet echt nog gekweekt worden. Er moeten voornamelijk investeringen komen in educatie en ontwikkeling, waarvan je waarschijnlijk over vijf à tien jaar pas de eerste uitkomsten krijgt.

Wat je ook merkt is dat jonge mensen binnen die migrantengroepen rechten gaan studeren, omdat ze nog met hele andere dingen bezig zijn dan kunst en cultuur, omdat het eigenlijk toch wel een beetje een luxe is. Alle veranderingen, binnen organisaties, binnen het veld, moeten gestoeld zijn op professionaliteit. Er kunnen alleen dingen veranderen als zelforganisaties op basis van gelijkwaardigheid mee mogen doen.

Ik ben ieder jaar in de mode

Saban Ol is artistiek leider van theatergroep RAST te Amsterdam. Hij was zeventien jaar toen hij met zijn familie naar Nederland kwam. Hij heeft de regieopleiding in Amsterdam gedaan en is in 1989 afgestudeerd. RAST is een fusie van drie Turks/Koerdische theatergroepen, Loods, Tiyatro Kina en Stichting Turks Theater. Het nog op te richten gezelschap wil niet alleen een toneelgroep zijn, maar ook een productiehuis voor jonge theatermakers.

U heeft in Amsterdam de regieopleiding gedaan. Is er daar rekening mee gehouden dat u bekend bent met twee culturen?

Het enige probleem dat ik daar had, was een taalachterstand waardoor ik dingen iets minder snel begreep. Maar tegelijkertijd had ik ook een voorsprong op de andere leerlingen door mijn eigen interesse in literatuur. De selectie voor de regieopleiding is streng. Ik wil niet zeggen dat het ellebogenwerk is, maar je moet duidelijk maken wat je wil. En iedereen moet dat doen, of je nou wel of niet een taalachterstand hebt. Als ik tekortschoot, gebruikte ik gebarentaal. Die taalachterstand werd natuurlijk ook steeds minder, na een jaar begrijpt iedereen elkaar gewoon.

Waardoor laat u zich inspireren?

Ik sta daar eigenlijk nooit bij stil. Ik heb mezelf altijd gevraagd: wat kan ik en wat kan ik